

TYTUŁ:

Dajmonizm – czyli poznaj samego siebie. Zjawisko dajmonizmu w polskim Internecie a koncepcja dajmona w trylogii *Mroczne materie* Philipa Pullmana

AUTOR:

Katarzyna Kleczkowska

OPUBLIKOWANE W CZASOPISIE:

„Ex Nihilo” 2014, nr 12, s. 111–137.

ABSTRAKT:

The article presents and analyzes a new phenomenon on the Polish Internet: daemonism. Daemonism, which appeared in 2008, is related to the concept of daemons that were created in the trilogy *His Dark Materials* by Philip Pullman. In the trilogy a daemon is a part of a human soul in a form of an animal that coexists with a human being throughout their life, helping them, warning them and directing them on their path to perfection. The film adaptation of the novel (*The Golden Compass*, 2007) increased the popularity of Pullman's vision and encouraged fans to look for their own daemons with the use of the Internet. Gradually, the concept of daemons has metamorphosed into daemonism with some elements borrowed from the philosophy of Carl Jung. This new trend involves more than a thousand Internet users, mainly teenagers.

SŁOWA KLUCZOWE:

dajmonizm, daemonism, dajmon, daemon, Internet, forum, Philip Pullman, *Mroczne materie*, dusza, opiekun, zwierzę, Złoty kompas,

Jeżeli chcesz zacytować ten artykuł, podaj źródło:

Kleczkowska K., *Dajmonizm – czyli poznaj samego siebie. Zjawisko dajmonizmu w polskim Internecie a koncepcja dajmona w trylogii Mroczne materie Philipa Pullmana*, „Ex Nihilo” 2014, nr 12, s. 111–137.

DAJMONIZM – CZYLI POZNAJ SAMEGO SIEBIE.
ZJAWISKO DAJMONIZMU W POLSKIM INTERNECIE
A KONCEPCJA DAJMONA W TRYLOGII *MROczne MATERIE*
PHILIPA PULLMANA

„Dajmonizmem zainteresowałem się, widząc w nim szansę na poznanie własnej osobowości”¹ – napisał założyciel strony Odkryj swojego dajmona w jednym z pierwszych internetowych artykułów dotyczących dajmonizmu. Zjawisko, o którym wspomina, narodziło się w 2003 roku wraz z powstaniem strony internetowej The Dæmon Page oraz związanego z nią The Dæmon Forum. W 2008 roku pojawiło się ono wśród polskich internautów, a za jego początek należy uznać stworzenie polskich wersji wspomnianych wyżej stron – Odkryj swojego dajmona oraz Polskiego Dajmonicznego Forum. Obecnie na polskim forum zarejestrowanych jest już prawie 1100 użytkowników (aktywnych jest około 300)² – przede wszystkim nastolatków w wieku ok. 10–16 lat – a ich liczba stale rośnie, wzrasta także zainteresowanie samym dajmonizmem wśród internautów. Zjawisku temu nie towarzyszyła jednak do tej pory żadna naukowa interpretacja, ani socjologiczna, ani psychologiczna. Niniejszy artykuł jest próbą analizy dajmonizmu z perspektywy kulturoznawczej – jako

¹ *Dlaczego warto spróbować*, <http://www.dajmony.info/strona/?paged=2> [dostęp: 30.03.2013].

² Badania zostały przeprowadzone w pierwszym kwartale 2013 roku. Jeśli nie podano inaczej, wszystkie dane odnoszą się do stanu na dzień 30 marca 2013 r.

zjawiska, które przeniesione z literatury do Internetu, przybrało zupełnie nową, fascynującą dla każdego badacza formę.

Nie byłoby bowiem dajmonizmu w Internecie, gdyby nie znaczące wydarzenie literackie. W 2000 roku w Wielkiej Brytanii ukazała się ostatnia część trylogii *Mroczne materie* (*His Dark Materials*) angielskiego pisarza Philipa Pullmana. Składały się na nią trzy powieści: *Zorza północna* (*Northern Lights*, 1995), *Zaczarowany nóż* (*The Subtle Knife*, 1997) oraz *Bursztynowa luneta* (*The Amber Spyglass*, 2000). Trylogia opowiada historię dwunastoletniej dziewczynki, Lyry, oraz jej rówieśnika, Willa, którzy podróżują pomiędzy równoległymi światami. W każdym ze światów człowiek posiada ciało, duszę oraz ducha. W „naszym” świecie, reprezentowanym w powieści przez Willa, obie sfery duchowe są ukryte w ciele, natomiast w krainie Lyry dusza manifestuje się zewnętrznie w postaci zwierzęcia zwanego dajmonem. Gatunek zwierzęcia odzwierciedla charakter właściciela, a więź między człowiekiem i jego dajmonem jest silniejsza niż między jakimikolwiek dwiema istotami.

The Daemon Page, a następnie Odkryj swojego dajmona, powstały, by zgromadzić fanów trylogii wierzących w dajmony – przekonanych, że i oni posiadają ukrytą część psychiki, którą można przedstawić w formie zwierzęcia i tym samym poznać prawdę o sobie. Angielska strona powstała niedługo po wydaniu trylogii, polska natomiast pojawiła się w jeszcze bardziej sprzyjającym momencie – rok po ekranizacji pierwszej części *Mrocznych Materii*, znanej widzom jako *Złoty Kompas* (2007, *The Golden Compass* – pod takim tytułem *Zorza północna* wydana została w Stanach Zjednoczonych). Film rozpropagował nie tylko samą powieść, ale przede wszystkim koncepcję dajmonów – sugestywnie ukazanych na ekranie jako przemawiające ludzkim głosem zwierzęta, towarzyszące człowiekowi w każdym momencie jego życia.

Sam wyraz dajmonizm nie występuje w książce: jest on neologizmem utworzonym przez internautów na określenie zespołu teorii związanych z dajmonami. Jego angielski pierwowzór to *dæmonism*, definiowany przez The Dæmon Page jako „rozmawianie z dajmonem”³. W polskim

³ Ang. „*The practice of speaking to a dæmon*”, zob. *Terminology*, <http://daemonpage.com/terminology.php> [dostęp: 30.03.2013].

Interneście znacznie popularniejsza jest jednak inna definicja, według której dajmonizm to „personifikacja części [...] umysłu – łącznika między świadomością a podświadomością – i nadanie jej formy, charakteru i innych cech w celu lepszego samopoznania”⁴. Nadanie formy ma charakter umowny: użytkownicy określają kształt swojego dajmona (zazwyczaj jest to zwierzę), które ma odzwierciedlać charakter człowieka. Dajmon przemawia do człowieka w myślach, bywa także wizualizowany, ale nigdy nie objawia się w postaci fizycznej i nie jest tożsamy z rzeczywistym, np. domowym, zwierzęciem. Dajmonizm jest systemem niespójnym i nie do końca zdefiniowanym, łączącym w sobie zarówno wątki powieściowe, jak i psychologiczne. Zbadanie tych wątków, przede wszystkim różnicy, jaka dokonała się w koncepcji dajmona w momencie przekształcenia literackiej fikcji w zjawisko internetowe, jest głównym celem tego artykułu.

ŹRÓDŁA DAJMONIZMU

Autor *Mrocznych materii* przyznaje, że koncepcja dajmona narodziła się w dość zaskakujący sposób – pod wpływem refleksji nad trzema dobrze znanymi obrazami: *Damą z gronostajem* Leonarda da Vinci, *Portretem damy z wiewiórką i szpakiem* Hansa Holbeina Młodszeo oraz *Młodą kobietą z papugą* Giambattisty Tiepolo. We wszystkich tych przedstawieniach więź człowieka ze zwierzęciem wydała się autorowi wykraczać poza zwykły fizyczny kontakt⁵. W *Mrocznych materiach* dajmon jest czymś, co wyróżnia człowieka spośród wszystkich żywych istot – nie posiadają go ani zwierzęta, ani nawet rozumne i przemawiające ludzkim głosem pancerne niedźwiedzie. W przeciwieństwie do zwierząt, dajmony mówią ludzkim głosem i zwracają się zarówno do właścicieli, jak i do obcych ludzi. Dajmon rodzi się i umiera wraz z człowiekiem (śmierć ze starości opisana jest w powieści jako „odejście dajmona zgodnie z prawami natury”⁶), natomiast dajmon

⁴ Czym dajmonizm NIE JEST?, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=11888.0> [dostęp: 30.03.2013].

⁵ R. Butler, *The Art of Darkness. An Interview with Philip Pullman*, <http://www.moreintelligentlife.com/node/697> [dostęp: 29.02.2012].

⁶ P. Pullman, *Zorza północna*, przeł. E. Wojtczak, Warszawa 1998, s. 217.

zabitego po prostu rozplywa się w powietrzu. Dajmon zna wszystkie myśli człowieka, dzieli z nim bóle, nastroje, nawet sny. Przybiera formę realnie istniejącego zwierzęcia, chociaż czasem w zminiaturyzowanej formie (dwa dajmony zmienione w to samo zwierzę zwykle różnią się między sobą⁷). Dajmony dzieci mogą dowolnie zmieniać kształty, dopóki człowiek nie osiągnie dojrzałości. Mogą być ćmą lub myszą, a chwilę później ogromnym irbisem. W momencie osiągnięcia dojrzałości płciowej ich forma stabilizuje się i dalsza zmiana nie jest już możliwa.

Dlaczego człowiek posiada dajmona? W powieści tłumaczy to czarownica, zwracając się do dajmonów Lyry i Willa: „Musicie pomagać waszym ludziom [...], wspierać, zachęcać i prowadzić w stronę mądrości. Po to istnieją dajmony”⁸. Dajmony mają zatem nie tylko strzec człowieka, ale także prowadzić go ku doskonałości. Same nie są jednak doskonałe, podobnie jak niedoskonały jest ich właściciel. Mogą człowiekowi doradzać lub bronić, ale w rzeczywistości ich umysł czy uczucia są identyczne jak ich właściciela. Posiadają kilka dodatkowych atutów (np. siłę i umiejętności zwierzęcia, którego kształt przyjmują), ale potrafią też swoim niczym nieskrępowanym zachowaniem wydać prawdziwe zamiary właściciela. Kobieta ma dajmona o płci męskiej, a mężczyzna żeńską dajmonę⁹. Własnego dajmona można przytulać i pieścić, dotknięcie cudzego ma jednak wymiar intymny i jest obłożone tabu. Obce dajmony mogą się natomiast tulić, bawić lub bić między sobą, jeżeli w danym momencie podobnie postępują ich ludzie.

Dajmonizm pochodzi od słowa *dajmon*, polskiego tłumaczenia angielskiego wyrazu *daemon*, który stanowi rzadziej stosowaną formę słowa *demon*, o identycznym znaczeniu co w języku polskim. Obie formy pochodzą od łacińskiego wyrazu *daemon*, ono z kolei – od greckiego słowa *δαίμων*, którego dokładna łacińska transkrypcja to *daimon*. Właśnie ona

⁷ *Ibidem*, s. 144.

⁸ *Idem*, *Bursztynowa luneta*, przeł. D. Górski, Warszawa 2004, s. 478.

⁹ Wyjątki od tej reguły zdarzają się bardzo rzadko i nigdzie w powieści nie zostały wytłumaczone. Philip Pullman, spytany o to w programie telewizyjnym, stwierdził, iż nie wie, czym jest to spowodowane: być może homoseksualizmem, a może zdolnością do przepowiadania przyszłości? (zob. K. Kleczkowska, *Wewnętrzny głos czy zewnętrzna dusza? Antyczna koncepcja daimones a dajmony z Mrocznych materii Philipa Pullmana*, „Nowy Filomata” 2012, rok XVI, nr 2, s. 213).

stała się podstawą do polskiego przekładu *Mrocznych materii*, przy czym „i” zamieniono na „j”, aby nadać słowu większą poprawność ortograficzną i brzmieniową¹⁰. Zabieg ten jest o tyle trafny, że – w przeciwieństwie do angielskiego oryginału – nie budzi jednoznacznych skojarzeń z demonem judeochrześcijańskim. Ponadto, w przeciwieństwie do wyrazu *dæmon* w świecie anglojęzycznym, w naszym języku słowo *dajmon* (*dajmona* w formie żeńskiej) nie występuje i zetknąwszy się z nim, możemy mieć niemal stuprocentową pewność, że mamy do czynienia z koncepcją z *Mrocznych materii* lub stron poświęconych dajmonizmowi¹¹.

Greckie słowo *δαίμων* oznaczało pierwotnie bóstwo lub boską moc¹², podobnie jak inna jego forma, *δαίμωνιον*. Ta znana jest jednak raczej ze źródeł dotyczących Sokratesa, gdzie odnosiła się bardziej do głosu sumienia lub rozsądku¹³. To właśnie demonowi Sokratesa zawdzięcza swą nazwę *dajmon* z *Mrocznych materii*. Także wśród internautów wiara w *δαίμωνιον* uchodzi za jeden z głównych prototypów dajmonizmu – ale częściej obok powieści Pullmana niż jako jego źródło¹⁴. Trzecim źródłem dajmonizmu – o którym piszą internauci – są archetypy Carla Gustawa Junga, przede wszystkim koncepcja *cienia* oraz *animy* i *animusa*¹⁵. Koncepcja *animy*

¹⁰ Zabieg ten zastosowano w obydwu polskich tłumaczeniach: Ewy Wojtczak – która przełożyła *Zorzę północną i Zaczarowany nóż* (w wydaniu z roku 1998; z roku 2004 jako *Magiczny nóż*) – oraz Danuty Górskiej, która tłumaczyła *Bursztynową lunetę*.

¹¹ Stworzenia, których nazwa przetłumaczona została na język polski jako *dajmony*, a które nie mają związku z koncepcją Pullmana, występują także w *Czarodziejce z Księżyca*.

¹² W znaczeniu „boga” zob. Homer, *Iliada*, I 222; „boskiej mocy”: *ibidem*, XVII 98; „losu” (nadanego przez boga): *idem*, *Odyseja*, V 396; por. *δαίμων*, [w:] H.G. Liddell, R. Scott, *A Greek-English Lexicon*, Oxford 1940, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0057%3Aentry%3Ddai%2Fmwn> [dostęp: 29.03.2013].

¹³ Platon w *Obronie Sokratesa* (31 D) wspomina o *δαίμωνιον* jako głosie, który Sokratesa odwodził od pewnych czynów, ale nigdy mu nie doradzał. Ksenofont w *Obronie Sokratesa* twierdzi natomiast, że *δαίμωνιον* daje także wskazówki filozofowi, jak powinien on postąpić w danej sytuacji (12). O *δαίμωνιον* pisał także Apulejusz w *O bogu Sokratesa*, nazywając go osobistym strażnikiem i doradcą każdego człowieka, a także sędzią jego uczynków, który na co dzień pozostaje niezauważony, ale odzywa się czasem w postaci sumienia (XVI 154–156). W innym znaczeniu *δαίμων* może być także rozumiany jako ludzka dusza (XV 150), co również jest bliskie koncepcji *dajmona* u Pullmana. Więcej na ten temat zob. K. Kleczkowska, *op. cit.*

¹⁴ Zob. np. *Sokrates i Dajmon*, http://www.dajmony.info/strona/?page_id=7 [dostęp: 29.02.2012].

¹⁵ Zob. np. *Carl Jung i dajmony*, http://www.dajmony.info/strona/?page_id=11 [dostęp: 30.03.2013]; *Cień*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=7718.0> [dostęp: 30.03.2013].

i *animusa* posiada jeden znaczący element wspólny z dajmonami Pullmana – kobiety zawsze posiadają męskiego dajmona, a mężczyźni żeńską dajmonę. Przepuszczalnie ten właśnie element rozbudził w czytelnikach *Mrocznych materii* zainteresowanie teoriami szwajcarskiego psychologa. Obecnie koncepcje Junga są w dajmonizmie znacznie bardziej cenione niż te z *Mrocznych materii* – użytkownicy forum niejednokrotnie zaznaczają, że dajmonizm ma niewiele wspólnego z dajmonami Pullmana i powinien być interpretowany w duchu psychologii Junga. Należy jednak podkreślić, że wiedza psychologiczna jest czerpana niemal wyłącznie z Internetu, głównie z Wikipedii.

JĘZYK, STRUKTURA I FUNKCJONOWANIE DAJMONIZMU W POLSKIM INTERNECIE

Już w początkach istnienia forum i strony istniał w polskim dajmonizmie pewien zasób słownictwa przetłumaczony z *The Daemon Page* i stanowiący terminologię związaną wyłącznie ze środowiskiem tzw. daemian i daemianek, czyli osób, które poznały swojego dajmona¹⁶. Dajmony definiowane są przez nich częściowo na sposób psychologiczny, a częściowo książkowy, jako „personifikacje obejmujące część podświadomości, często będące przyjacielem i wsparciem”¹⁷. Odnajdywanie dajmona odbywa się w trakcie kilkumiesięcznego szkolenia, w którym tzw. mentorzy (doświadczeni użytkownicy forum¹⁸) pomagają nowicjusom, tzw. junior daemlingom, odnaleźć swojego dajmona i w ten sposób stać się daemlingiem (czyli osobą, która już zna swojego dajmona, ale od niedługo czasu). Odbywa się to w postaci wykładni filozofii dajmonizmu, po której następuje końcowy test – jego zaliczenie umożliwia dostęp do pełniejszej wiedzy, obejmującej również dane z bazy analiz.

¹⁶ Definicje poszczególnych terminów: zob. m.in. *Terminologia*, http://www.dajmony.info/strona/?page_id=20 [dostęp: 30.03.2013]; *Dajmoniczne ABC - czyli co każdy daemian wiedzieć powinien?*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=7168.0> [dostęp: 30.03.2013].

¹⁷ *Terminologia*, op. cit. [dostęp: 30.03.2013].

¹⁸ Zob. *Mentorat*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=441.msg7292#msg7292> [dostęp: 30.03.2013].

Analizy są kluczowym elementem procesu poznawania dajmona. Stanowią one „interpretacje symboliki, zachowania i budowy zwierzęcia danego gatunku w przełożeniu na cechy charakteru człowieka”¹⁹. Dzieli się je na analizy zwykłe – czyli konkretnych zwierząt – oraz ogólne – czyli rzędów, gromad lub rodzin, według których grupuje się zwierzęta. Każda taka grupa posiada określone cechy, wspólne dla wszystkich zawierających się w niej gatunków. Na przykład:

[...] podstawową cechą gada jest pewien rodzaj powolności, graniczący [...] z apatią. Gady nie irytują się niczym zbyt szybko – irytujący czynnik musi być albo powtarzający się, albo długotrwały, by spowodować reakcję [...]. Gady celują [bowiem] w zachowaniu energii [...]. Są zmiennocieplne – mają powolny metabolizm i niski poziom energii, więc [...] nie mogą sobie pozwolić na ciągłą aktywność czy silne, natychmiastowe reakcje na wszystko wokół nich [...]. Mają [...] skłonność do braku zainteresowania rzeczami, które nie odnoszą się bezpośrednio do ich własnego życia [...]. Raczej nie będą się spieszyć i wyrażą swoją przemyślaną decyzję, a nie tę podjętą pod wpływem emocji. To właśnie sprawia, że są racjonalistami i zachowują logiczne myślenie [...]. Gady nie mają wykształconych struktur mózgowych odpowiedzialnych za złożone emocje, znają więc tylko złość, strach i zadowolenie. Może to oznaczać, że Gady będą mieć problemy ze zrozumieniem bardziej złożonych emocji, zarówno u siebie, jak i u innych, przez co mogą się wydawać nieco nieempatyczni. [...]. [W porównaniu do płazów] gady mają grubszą, pokrytą łuskami i nieprzepuszczalną skórę. Są bardziej gruboskórni, mniej podatni na wpływ opinii i emocji innych²⁰.

Ptaki posiadają z kolei zdolność myślenia abstrakcyjnego ze względu na lot po nieograniczonym przestworze nieba. Jeśli *junior daemling* stwierdzi, że więcej cech łączy go z ptakami niż np. gadami, szuka bardziej szczegółowych cech na podstawie konkretnych gatunków ptaków zawartych w analizach zwykłych. Oto co przeczyta o bocianie białym:

¹⁹ *Terminologia, op. cit.* [dostęp: 30.03.2013].

²⁰ Wybrane fragmenty analizy ogólnej: *Gady*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=3154.0> [dostęp: 30.03.2013]. Analizy – zarówno ogólne, jak i zwykłe – są w całości kilkakrotnie dłuższe.

Ludzie uważają cię za patriotę i tradycjonalistę [...]. Wielu uważa, że kiedy się pojawiaasz, to zawsze przynosisz ze sobą dobre wieści [...]. Choć sam jesteś raczej skromny, ludzie cię podziwiają [...]. Możliwe, że kiedyś [...] byłeś bardziej skryty i tajemniczy. Z czasem jednak wyszedłeś ze swojej skorupy i stałeś się bardziej otwarty [...]. Jesteś serdecznym i miłym sąsiadem, którego lubi każdy. Pragniesz, by ze swoim partnerem i dziećmi mieć domek gdzieś na obrzeżach miasta, duży, ładny i ciepły [...]. Choć często podróżujesz, ludzie wiedzą, że zawsze do nich wrócisz [...] bez względu na to jak podoba ci się w miejscu, w którym jesteś [...]. Nie lubisz się zbytnio przemęczać, jesteś mało wytrwały i niezbyt sprawny. Po prostu wolisz, gdy „wieją dobre wiatry” – wtedy oddajesz się im i robota jakoś sama idzie. Dojrzałeś dość szybko. Kiedy inni myśleli jeszcze o zabawie, ty już miałeś głowę zaprzątniętą sprawami dobra i zła, ludzkimi wartościami itp. [...]. W związku jesteś bardzo wierny [...]. W skrócie jesteś: towarzyski, znany, lubiany, dojrzały, inteligentny, odrobinę leniwy, skromny, wierny i monogamiczny, rodzinny²¹.

Osoby początkujące czytają kolejne analizy i odnajdują zwierzę, które najlepiej odzwierciedla ich charakter. Gotowe analizy można poprawiać lub ulepszać. Doświadczeni internauci podkreślają jednak, że analiza ma jedynie pomóc adeptowi, nie może on dopasowywać do niej swojego charakteru *a priori*. Nierzadko pomocna bywa tzw. analiza odwrotna – wypisanie własnych cech, za pomocą czego inni użytkownicy forum mogą naprowadzić nowicjusza na właściwe zwierzę. Jest ona jednak znacznie rzadziej stosowana. Analizy tworzy się w oparciu o wiedzę dotyczącą danego gatunku zwierzęcia. Może ona być czerpana z książek, z Internetu, z dowolnego źródła – najważniejsze, by była treściwa i zawierała maksymalnie wiele informacji dotyczących danego gatunku. Obecnie w bazie znajdują się 62 analizy ogólne i 457 analiz zwykłych²².

Jak zatem widać, użytkownicy posługują się symbolicznym obrazem danego zwierzęcia, ale w mniejszym lub większym stopniu opartym na przyrodniczej obserwacji. Użytkownik może zresztą każde zwierzę interpretować we własny sposób, a analizy mają być dla niego jedynie naprowadzeniem. Pomocna może być również *wizualizacja*, czyli odna-

²¹ Wybrane fragmenty analizy zwykłej: *Bocian biały*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=871.0> [dostęp: 30.03.2013].

²² Stan na dzień 30 marca 2013 r.

lezenie dajmona za pomocą wyobraźni, ale większość użytkowników jest jej przeciwna, ponieważ z reguły nie pomaga określić prawdziwego charakteru człowieka, a jedynie jego np. ulubione zwierzę. Są kategorie zwierząt, które w społeczności forum nie cieszą się uznaniem. Doświadczeni użytkownicy często zwracają uwagę na to, by nie brać jako dajmonów zwierząt zbyt popularnych i obciążonych symbolicznie – np. kotów. Jeszcze bardziej jednak krytykuje się „uberwilctwo” – czyli „szpanowanie formą”, dobieranie zwierząt szczególnie okazałych: wilków, panter śnieżnych itd. albo szczególnie udziwnionych – np. Spidermana, które nie mają związku z charakterem człowieka. Mimo krytyki mentorów szczególnie popularny na forum jest tzw. mutantyzm, przede wszystkim albinizm: np. boa dusiciel albinos, albinotyczna sowa itp.

Moment, w którym *junior daemling* poznaje prawdziwą postać swojego dajmona, zwany jest *usytuowaniem*. Jest on traktowany w społeczności forum jako swoiste urodziny: każdy daemian zna datę swojego usytuowania zapisywaną angielskim skrótem *CIEday* (*came into existance day*). Usytuowanie jest wyraźnym znakiem kontynuacji tradycji z *Mrocznych materii* – w trylogii moment przybrania przez dajmona ostatecznego kształtu kończył okres dojrzewania i był jednym z najważniejszych momentów w życiu. Idąc za tą tradycją, część użytkowników twierdzi, że usytuować się można jedynie raz w życiu: inni, że powtórne usytuowania są możliwe. Warto zaznaczyć, że imiona użytkowników często są dwuczłonowe: pierwsze imię dotyczy samego użytkownika, a drugie – jego dajmona (np. Tharen i Santie, Jess i Seph).

Mniej więcej raz na rok sporządzane są dokładne statystyki form dajmonów. Poniższa tabela przedstawia ilość poszczególnych postaci dajmonów 276 użytkowników Polskiego Dajmonicznego Forum z dnia 19 lipca 2012 roku²³:

²³ Tabela na podstawie statystyk sporządzonych przez użytkowników i udostępnionych dzięki uprzejmości administratorki forum Jess i Seth. Formy dajmonów są przedstawione w takich grupach, w jakich przydzielone zostały przez użytkowników.

Tabela 1. Wykaz form dajmonów 276 użytkowników Polskiego Dajmonicznego Forum z 19 lipca 2012 roku

Postać dajmona	Liczba osób
KOTOWATE	
kot	14
pantera śnieżna	7
margaj	6
lew	5
w tym: biały lew	1
tygrys	3
biały tygrys	2
gepard	4
pantera mglista	3
taraj	3
czarna pantera	2
jaguar	2
karakal	2
ocelot	2
ryś	2
czarna puma	1
lampart	1
tygrys	1
kot amurski	1
kot arabski	1
kot tygrysi	1
kot złoty	1
puma jaguarundi	1
serwal	1
żbik	1
PSOWATE	
wilk szary	15
w tym: wilk polarny	1

Postać dajmona	Liczba osób
ŁASICOWATE I ŁASZOWATE*	
kuna	10
w tym: albinotyczna kuna	1
fretka	7
gronostaj	6
w tym: biały gronostaj	1
jenot	4
wiewiórka	4
linzang przegowany	2
łasica	2
panda mała	2
szop pracz	2
tchórzofretka	2
wydra	2
fossa	1
kinkażu	1
mangusta	1
nadrzewnica filipińska	1
olingo	1
oncilla	1
opos	1
surykatka	1
tchórz	1
PTAKI	
kruk	6
sokół wędrowny	3
krogulec	2
sowa	2
w tym: albinotyczna sowa	1

lis	13
w tym: lis polarny	1
pies domowy	10
cyjon	6
likaon	5
fenek	4
kojot	2
cyjon	1
dingo	1
Kebaru	1
lis polarny	1
szakal	1
wilk grzywiasty	1
wilk polarny	1
wilk straszny	1
MAŁPY I PODOBNE	
lemur katta	3
kapucynka	2
galago gruboogonowy	1
mandryl	1
wyrak upiór	1
POZOSTAŁE SSAKI	
człowiek	9
wilk workowaty	4
nietoperz	3
królik	2
jeż	1
wombat	1
OWADY I PAJĘCZAKI**	
czarna wdowa	1
solfuga	1

gołąb	1
jastrząb	1
myszolów	1
orlik krzykliwy	1
orzeł przedni	1
papuga	1
puchacz śnieżny	1
rudzik	1
rybitwa	1
sikorka	1
ścierwnik biały	1
wilga	1
wilgowron meksykański	1
wrona	1
GRYZONIE	
mysz	2
bóbr	1
szczur wędrowny	1
RYBY I PODOBNE	
konik morski	1
ośmiornica	1
żarłacz biały	1
KOPYTNE	
koń	2
dik-dik	1
jeleń szlachetny	1
jelonek czubaty	1
renifer	1
zebra	1
INNE	
anioł	1

GADY	
legwan	2
boa dusiciel albinos	1
kameleon	1
waran	1
MITYCZNE	
smok	7
gargulec	1
hipogryf	1

Ditto	1
kosa	1
ognista wróżka	1
strucel jabłkowy	1
studnia	1
śliwka	1
inne/niesprecyzowane	2

* W oryginalnych statystykach: „łasicowate, łaszowate i podobne”.

** W oryginalnej statystyce: „Owady, pajęczaki, pierścienie”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://dajmony.info/forum/index.php?actio n=mlist;sort=registered;start=0>.

Formą najpopularniejszą wśród użytkowników jest wilk szary (15 osób), zaraz po nim – kot (14 osób), a następnie lis (12 osób). O wyborze wilka przypuszczalnie zdecydowała jego atrakcyjna analiza, według której pasuje on do osób odważnych, wytrwałych, wiernych, wesołych i zarazem moralnych²⁴. Nie dziwi popularność formy kota: łatwo się z nim utożsamić (człowiek leniwy, chodzący własnymi drogami) i – podobnie jak lis – kot stanowi w kulturze jedno ze zwierząt najczęściej uosabiających ludzkie cechy. Liczbę dziesięciu osób osiągnęła ponadto forma psa oraz kuny. Postać kuny przybiera ostatecznie dajmon Lyry – wątpliwe jest, by książka miała aż tak znamienity wpływ na wybór tej formy, możliwe jednak, że ją spopularyzowała i uczyniła godną zastanowienia. Stosunkowo dużo jest również fretek i panter śnieżnych (po 7 osób – chociaż ta druga forma uważana jest za „szpanerską”), a także margajów, cyjonów, kruków i gronostajów (po 6 osób). Zwierzęta te – z wyjątkiem kruka – nie są obciążone symbolicznie i wybór najwyraźniej zależy wyłącznie od analiz. Dziwi natomiast zupełny brak niektórych atrakcyjnych symbolicznie

²⁴ Zob. *Wilk szary*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=11549.msg419758#msg419758> [dostęp: 30.03.2013].

zwierząt, takich jak np. węże (wyjątek stanowi albinotyczny boa dusiciel) lub ich nikła popularność (orla przedniego wybrała zaledwie 1 osoba).

W internetowej terminologii dajmonizmu wyraźnie widać rozróżnienie pomiędzy konserwatywnym a liberalnym daemianem. Konserwatysta to taki, którego wizja dajmonizmu jest bliższa książce: uważa on, że usytuowanie może nastąpić wyłącznie raz w życiu, a dajmony mogą przybierać jedynie zwierzęce formy. Liberał natomiast

twierdzi, że dajmonizmu nie można ograniczać sztywnymi regułami, a w sprawie sytuowania należy zostawić daemianom swobodę formy, wieku i ilości sytuowań. Zdaniem liberałów człowiek powinien mieć wolny wybór co do wszystkiego związanego z nim i jego dajmonem²⁵.

W ankiecie przeprowadzonej przez użytkownika Tharen i Santie w 2009 roku, większość daemian określiła siebie jako liberałów – aż 91 na 105 ankietowanych²⁶. Tymczasem ze statystyk wynika, iż niezwierzęce postaci dajmonów (w tym mityczne i ludzkie) stanowią mniej niż 10% wszystkich form²⁷. Wśród nich na pierwszy plan wysuwa się forma człowieka: posiada ją aż 9 osób, mimo iż nie jest ona akceptowana przez większość daemian, co więcej, nie powstała żadna analiza takiej formy. Postać człowieka kłóci się bowiem z podstawowym założeniem dotyczącym dajmonów – zarówno tych książkowych²⁸, jak i na forum. Postać dajmona ma bowiem symbolicznie odzwierciedlać ludzki charakter, nie może zatem być człowiekiem samym w sobie. Znacznie mniej dziwią postaci „zwierząt mitycznych”, przede wszystkim smoka, którego posiada 7 osób – jest to bowiem forma bardzo atrakcyjna i spektakularna. Inne „zwierzęta mityczne” to hipogryf oraz gargulec (po 1 osobie), które w kulturze przejmują niejednokrotnie role

²⁵ *Terminologia, op. cit.* [dostęp: 30.03.2013].

²⁶ <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=751.0> [dostęp: 30.03.2013].

²⁷ Należy jednak pamiętać, że liberałem może być także osoba, której dajmon przybiera postać zwierzęcia, ale która nie uznaje wyłącznie jednego usytuowania – albo osoba, której dajmon z reguły jest zwierzęciem, może jednak sporadycznie przybierać inne formy.

²⁸ W książce Lyra tłumaczy pancernemu niedźwiedziowi, że dajmony ludzi przybierają formę zwierzęcia, zatem dajmona niedźwiedzia miałyby formę ludzką – jest to jednak oszustwo, za pomocą którego dziewczynka zamierza udawać dajmonę i w ten sposób wkraść się w łaski rozmówcy.

zwierząt. Obecność anioła można natomiast wytłumaczyć wizją dajmona pełniącego rolę Anioła Stróża. Kosa i studnia pochodzą przypuszczalnie ze swobodnej interpretacji archetypów Junga (właśnie nimi część użytkowników tłumaczy możliwość przybierania innych form niż zwierzęce). Śliwkę, strucel jabłkowy i ognistą wróżkę można uznać bądź za żart, bądź oryginalne uosobienie cech ludzkich. Zmieniający kształty Pokemon Ditto jest natomiast żartobliwą interpretacją samego dajmona – również przeciw zmiennokształtnego.

Płeć dajmona najczęściej jest przeciwna do płci człowieka, ale nie jest to traktowane jako reguła²⁹. Ankieta przeprowadzona w 2009 roku przez użytkowniczkę Paulinę i Shane pokazała, iż co czwarty użytkownik posiada dajmona tej samej płci, w większości przypadków kobiety mają jednak dajmony męskie, a mężczyźni – żeńskie³⁰. Z ankiety tej wynika także, że zdecydowaną większość aktywnych użytkowników stanowią kobiety (ale założycielem strony i forum jest mężczyzna – znany pod nickiem Tharen i Santie). W powieściach Pullmana przeciwna płeć dajmonów jest zasadą, od której wyjątki zdarzają się bardzo rzadko – jako że ankieta została przeprowadzona w pierwszych latach istnienia forum, tradycja książkowo-filmowa mogła być jeszcze wówczas dość silna i stąd przywiązanie do zasady przeciwnej płci człowieka i jego dajmona. Bardziej prawdopodobne jednak, że wynika ono z interpretacji postaci dajmona jako *animy/animusa* w koncepcji Junga.

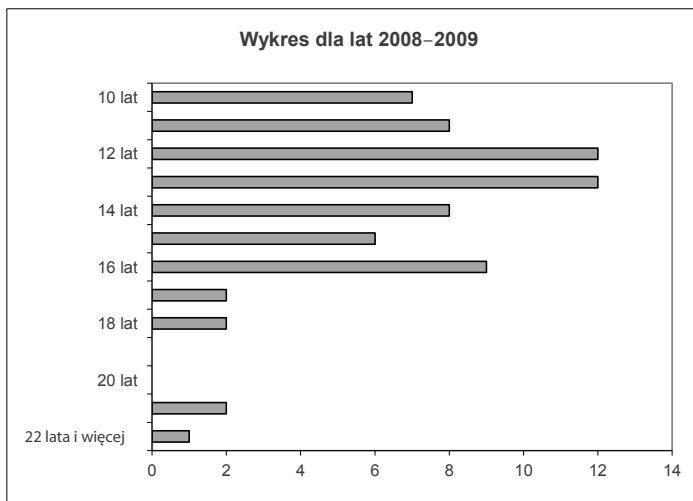
Jak już wspomniałam, wśród użytkowników zdecydowanie przeważają nastolatki – przede wszystkim w wieku 10–16 lat. Poniższe wykresy przedstawiają liczbę użytkowników Polskiego Dajmonicznego Forum w danym wieku w chwili zarejestrowania się, na podstawie podawanych w profilach danych. Pierwszy wykres dotyczy lat 2008–2009 (początek istnienia forum) i przedstawia wszystkich użytkowników, którzy się wówczas zarejestrowali, podając jednocześnie swój wiek. Drugi – analogiczną liczbę osób (69) dla lat 2012–2013³¹:

²⁹ Terminologia, *op. cit.* [dostęp: 30.03.2013].

³⁰ Zob. <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=1258.0> [dostęp: 30.03.2013].

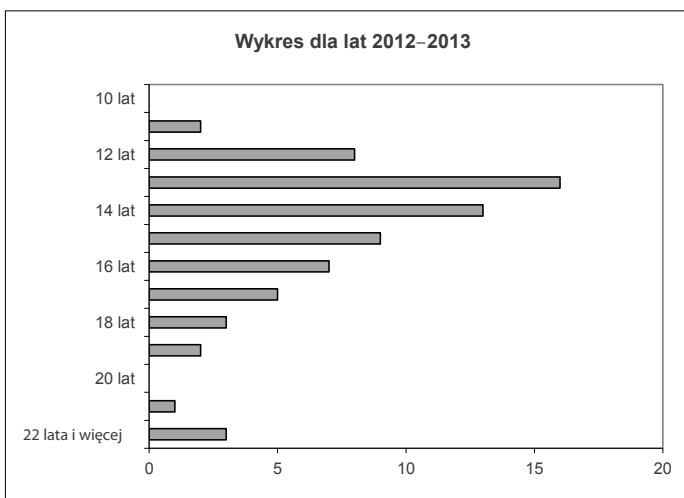
³¹ Drugi wykres przedstawia wiek ostatnio zarejestrowanych użytkowników, czyli od dnia 30 marca 2013 r. wstecz do dnia 27 sierpnia 2012 r. Należy jednak zaznaczyć, iż swój wiek podaje jedynie nieco ponad połowa użytkowników, a spośród nich nie każdy jest na forum aktywny (dla niektórych rejestracja jest ostatnią czynnością wykonaną na forum).

Wykres 1. Liczba użytkowników w poszczególnych przedziałach wiekowych zarejestrowanych w pierwszych dwóch latach istnienia forum (2008–2009)

Źródło obu wykresów: opracowanie własne na podstawie <http://dajmony.info/forum/index.php?action=mlist;sort=registered;start=0>.

Wykres 2. Liczba użytkowników w poszczególnych przedziałach wiekowych zarejestrowanych w latach 2012–2013

Jak zatem widać, wiek użytkowników rejestrujących się na forum nie zmienił się znacząco przez ostatnie pięć lat. Warto dodać, że Philip Pullman przez kilkanaście lat uczył w szkole dla dziewcząt będących w wieku Lyry (12 lat) i doskonale znał ich rozterki związane z dojrzewaniem³². Dorastanie, symbolicznie przedstawiane jako przechodzenie z okresu dowolnego zmieniania kształtów przez dajmona ku jego ostatecznemu uformowaniu, stało się jednym z głównych tematów powieści. Sadząc po wykresach, Pullman istotnie znał psychikę nastolatków i przewidział, że właśnie dla odbiorców w tej grupie wiekowej koncepcja dajmona okaże się najatrakcyjniejsza.

INTERPRETACJE DAJMONIZMU U INTERNAUTÓW

Zgodnie z przytoczoną we wstępie definicją z Polskiego Dajmonicznego Forum, dajmonizm stanowi „personifikację części [...] umysłu – łącznika między świadomością a podświadomością” (s. 2). Jest to najbardziej rozpowszechniona na forum definicja, łącząca dajmonizm z dociekaniem natury psychologicznej i koncepcjami Junga. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że użytkownicy forum nie posiadają sprecyzowanej definicji samej podświadomości, a ich wiedza na temat koncepcji jungowskich jest czerpana zazwyczaj z innych wypowiedzi na forum, a nie ze źródeł, w praktyce w Internecie pojawia się bardzo wiele różnorodnych interpretacji dajmonizmu.

Wedle jednej z nich dajmony są alegorycznymi przedstawieniami zespołu cech charakteryzujących daną osobę, w tym także głęboko ukrytych – stąd (nie do końca poprawnie rozumiane przez internautów) pojęcie podświadomości. Część mentorów forum uznaje zatem dajmony jedynie za alegoryczne odpowiedniki jednostek, służące lepszemu poznaniu i zrozumieniu samych siebie. Nazwa dajmon, nawiązująca do powieści dla młodzieży, ma jedynie uczynić zawiłą, psychologiczną koncepcję Junga zrozumiałą dla każdego. Podstawowa różnica pomiędzy alegorią w dajmonizmie a tą znaną np. z bajek zwierzęcych tkwi w głębszej analizie

³² Butler R., *op. cit.* [dostęp: 29.02.2012].

zachowania samych zwierząt, fascynacji rzadkimi gatunkami i niechęci do czerpania z popularnej zwierzęcej symboliki.

Część mentorów nie uznaje jednak dajmonów wyłącznie za umowne zobrazowanie ludzkich cech i łącząc koncepcję książkową (ukryta dusza) z jungowską (podświadomość), przedstawia dajmona jako element umysłu, z którego nie zdajemy sobie sprawy, dopóki nie zaczniemy go odkrywać zgodnie z zasadami prezentowanymi na forum. Dajmon nie jest zatem jedynie umownym konstruktem, ale rzeczywistym elementem nas samych, którego odkrycie pomoże nam w zrozumieniu siebie i poradzeniu sobie z różnorodnymi problemami natury psychologicznej. Umowne jest jedynie przedstawianie go w formie zwierzęcej. Takiego dajmona – wedle internautów – posiada każdy człowiek, ale nie każdy zdaje sobie sprawę z jego istnienia.

Wedle tej interpretacji, dajmon jest elementem umysłu człowieka, a nie osobnym bytem, niemniej od tego typu stwierdzenia dzieli ją już tylko krok. Koncepcja dajmona, przedstawiona w książce, a następnie w filmie, po dziś dzień silnie oddziałuje na internautów związanych z dajmonizmem, trudno im zatem wyzbyć się myślenia o dajmonie jako o istocie materialnej, którą łączy z nami nierozzerwalna więź i która – będąc wprawdzie elementem nas samych – jest w stanie poruszać się i myśleć jak odrębny byt. Nie dziwi zatem, że „wizualizowanie” dajmona jest powszechne wśród internautów. Spora część z nich zastanawia się także nad możliwością zmaterializowania dajmona, co da się wyczytać z zadawanych przez nich pytań, np.: „Czy dajmony mogą być chociaż po części materialne?”³³, „Czy dajmon może jeść?”³⁴, „Czy dajmon ma swój własny umysł i oddzielne myśli?”³⁵, a nawet: „Czy można grać w kółko i krzyżyk z dajmonem?”³⁶. Niekiedy też internauci opisują „dziwne zdarzenia związane z dajmonami”, np.

³³ <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=6108.0> [dostęp: 30.03.2013].

³⁴ <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=7999.0> [dostęp: 30.03.2013].

³⁵ <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=8372.0> [dostęp: 30.03.2013].

³⁶ http://zapytaj.onet.pl/Category/002,012/2,23847553,Czy_mozna_grac_w_kolko_i_krzyzyk_z_Dajmonem.html [dostęp: 30.03.2013].

Sytuacje w których Santie [imię dajmona] pamięta [...], gdzie leży zgu-biona przeze mnie rzecz, nie są rzadkością. [...] Kiedyś też udało mi się ją „zważyć” – ważyłem rękę, gdy Santie na niej siedziała i gdy nie siedziała i różnica wynosiła coś koło 20–25 gramów³⁷.

Któregoś dnia Jax [imię dajmona] leżał na moim niepościelonym łóżku, a kiedy wstał i zszedł, spojrzałam na koldrę (był wtedy kuguarem) i zobaczyłam „wkłęsnięcie” na niej w kształcie leżącego kuguara. Ma-terialność się zbliża³⁸.

We wszystkich tych pytaniach i opisach zawarte jest rozumienie dajmona jako osobnego bytu, niekiedy nawet materialnego. Być może w opisie „wagi” dajmona nastąpiło też skojarzenie z dajmonem jako duszą (por. słynny „eksperyment” Duncana MacDougalla, w którym starano się udowodnić, iż waga duszy wynosi 21 gramów), co bliskie jest koncepcji książkowej. Wielu internautów pisze również, iż dajmona wyczuwają ich domowe zwierzęta, a niekiedy utożsamiają oni dajmona z intuicją (podpowiadanie na teście, ostrzeżenie przed zagrożeniem). Zdanie: „Ma-terialność się zbliża” sugeruje natomiast wiarę w pełne zmaterializowanie się dajmona w przyszłości.

Mentorzy sprzeciwiają się takiemu rozumieniu dajmonizmu. W arty-kułe *Czym dajmonizm NIE JEST?* przedstawiają różne sposoby interpretacji tego zjawiska, które odbiegają od przyjętego na forum wzorca. Dajmoni-zmu, zdaniem mentorów, nie należy mylić z: „wymyślonymi przyjaciółmi; odrębnym, niezależnym bytem spirytualnym, który odkrywamy; religią; Aniołami Stróżami; sektą; okultyzmem; rozdwojeniem jaźni; schizofrenią lub halucynacją; zaburzeniem urojeniowym; totemami albo zwierzętami mocy; theriantropią; furry; grą RPG”³⁹. W ten sposób, według internau-tów, pojmują dajmonizm zarówno osoby spoza forum (rodzina, znajomi, zewnętrzni obserwatorzy itp.), jak i spora część zwykłych daemian. Osoby spoza forum widzą dajmonizm najczęściej jako „sektę” lub ugrupowanie o charakterze okultystycznym (głównie ze względu na nazwę *dajmonizm*),

³⁷ <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=95.0> [dostęp: 30.03.2013].

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Czym dajmonizm NIE JEST?*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=11888.0> [dostęp: 30.03.2013].

natomiast zwykli użytkownicy widzą w dajmonach najczęściej swoich wymyślonych przyjaciół lub Anioły Stróże. Warto zauważyć, że spora część z tych określeń ma charakter religioznawczy, daemianie rozumieją je jednak często w dość swobodny sposób, opierając się przede wszystkim na definicjach z innych forów internetowych lub Wikipedii.

Zdaniem mentorów, dajmonizm jest stosunkowy bliski theriantropii: „Therianie odczuwają silną, osobistą identyfikację ze zwierzęciem, albo wierzą, że na jakimś poziomie tym zwierzęciem są. Czują, że ich umysł i dusza są połączone z innym gatunkiem”⁴⁰. Różnica polega jednak na tym, iż „daemianie nie sądzą, że ich dusze są zwierzętami czy mogą częściowo przejmować ich zachowania, ale że ich charakterowi przypisać można zbiór cech reprezentowanych przez dane zwierzę”⁴¹. Mentalna więź z danym zwierzęciem nie jest zatem, zdaniem mentorów, tym samym, co metaforyczne ukazanie ludzkich cech w postaci zwierzęcia, czyli dajmonizm. Podobnie jest w przypadku totemizmu, który definiowany jest przez użytkowników w następujący sposób:

Zgodnie z filozofią szamanizmu, totem, należący do zwierząt mocy, jest pewnego rodzaju duchem, który uosabia naturę danego zwierzęcia. Towarzyszy on danej osobie przez całe życie, pomagając jej i chroniąc ją dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu. Zwierzęta mocy również wspierają człowieka swoimi radami, ale przychodzą, kiedy są potrzebne, i odchodzą, gdy spełnią swoją rolę. [...] Dajmon nie zawsze gra w życiu daemiana rolę przewodnika, choć jest to możliwe. [...] Zwierzę totemiczne reprezentuje cechy, które w życiu cenimy najbardziej, jest naszym nauczycielem. Forma dajmona [natomiast] określa dokładnie to, jacy jesteśmy⁴².

W obydwu przypadkach mentorzy podkreślają, że daemian może jednocześnie być therianem lub posiadać swoje zwierzę totemiczne, ale gatunki zwierząt różnią się w zależności od zjawiska. Dajmonizm bywa także wiązany z tybetańskim pojęciem *tulpa*, rozumianym przez daemian

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

jako „twór wytworzony czystą determinacją i siłą woli”⁴³, aczkolwiek, zdaniem użytkowników, w przeciwieństwie do dajmonizmu wiąże się z materializacją takiego wyobrażenia. Dajmonizm nie ma natomiast nic wspólnego z religią (ani sektą), ponieważ, zdaniem użytkowników, nie opiera się na żadnej formie kultu, nie jest w żaden sposób przymusowy, a poszczególni daemianie mogą być członkami różnych grup wyznaniowych lub niewierzącymi (niektórzy zaznaczają, iż wierzą w reinkarnację⁴⁴, co jest interesujące, biorąc pod uwagę pojmowanie dajmona jako duszy w zwierzęcej formie u Pullmana). Inni twierdzą natomiast, że „w niektórych religiach występują elementy dajmonizmu”⁴⁵. Anioły Stróże także należy wykluczyć, ponieważ – zdaniem mentorów – przynależą one do sfery wyobrażeń związanych z chrześcijaństwem. Dajmon nie jest również „niezależnym bytem spirytualnym”⁴⁶, a jedynie częścią jego właściciela, niejako przez niego wykreowanym. Nie jest także okultyzmem, ponieważ nie zakłada istnienia żadnych sił nadprzyrodzonych.

Mimo to wielu użytkowników rozumie dajmonizm właśnie na jeden (lub więcej) z przedstawionych powyżej sposobów. Niektórzy użytkownicy przyjmują np. możliwość utożsamienia dajmona ze zwierzęciem totemicznym, rozumianym wedle powyższej definicji⁴⁷. Na pytanie „Czym jest dla ciebie twój dajmon?”, zadane przez użytkownika Tharen i Santie, opowiedziało 115 osób. Większość (89 osób) uważa dajmona za element swojej psychiki, ale aż 71 osób za „uosobienie mojej duszy”, 15 za „istotę duchową (np. Anioł Stróż, zjawą)”, a 26 osób wskazało odpowiedź „inne” (można było udzielać kilku odpowiedzi)⁴⁸. W komentarzach pod ankietą także podały odpowiedzi „dusza” lub „Anioł Stróż” (oprócz elementu psychiki), ale także inne, nieuwzględnione w ankiecie, m.in. „intuicja”,

⁴³ *Dajmony a Tulpa*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=10990.0> [dostęp: 30.03.2013].

⁴⁴ Więcej na ten temat oraz powiązań dajmonizmu z religią: zob. *Dajmony a religia*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=116.0> [dostęp: 30.03.2013].

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Czym dajmonizm NIE JEST?*, *op. cit.* [dostęp: 30.03.2013].

⁴⁷ *Używanie dajmona jako totemu*, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=9794.0> [dostęp: 30.03.2013].

⁴⁸ *Czym dla ciebie jest twój dajmon?* <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=156.0> [dostęp: 30.03.2013].

„uosobienie moich zwierzęcych instynktów”, „strażnik sekretów”, „głos rozsądku”. Zdecydowanie najczęściej podkreślano jednak, iż dajmon jest najlepszym przyjacielem, kimś, kto zawsze rozumie, pocieszy lub potrafi doradzić, a także ochronić. Wydaje się zatem że to właśnie możliwość posiadania „wiecznego przyjaciela” jest najbardziej atrakcyjnym aspektem dajmonizmu, przynajmniej dla przeciętnego internauty.

Warto zwrócić uwagę, iż angielska definicja dajmona jest jeszcze mniej ścisła niż polska: dajmon to według niej „podświadomy głos człowieka, projektowany w formie zwierzęcia, które stanowi zarówno najwierniejszego przyjaciela, jak i odzwierciedlenie tego, jakim się jest naprawdę”⁴⁹, zawiera zatem szereg elementów niemal wykluczających się nawzajem. Wieloaspektowość tej definicji da się zauważyć także w interpretacjach polskich internautów, przede wszystkim twórców filmów promujących Polskie Dajmoniczne Forum na YouTube. W żadnym z nich nie pojawia się termin „dajmonizm” – definicje dajmonów są natomiast bardzo różnorodne. Najczęściej określane są jako „najlepsi przyjaciele”, często też „Anioły Stróże, które chronią nas przed złem”⁵⁰. Mogą także stanowić naszych doradców: „One są, żyją w nas, zawsze nam pomagają i doradzą, [...] mówią nam, co dobre a co złe, którą drogą mamy pójść.”⁵¹. Mogą nam także pomóc z akceptacją i wiarą w siebie, zwłaszcza w trudnych momentach⁵². Przede wszystkim jednak są sposobem na samotność i odrzucenie – w jednym z filmików pojawia się stwierdzenie: „bez nich [dajmonów] jesteśmy nikim”⁵³, inny natomiast kończy się zdaniem: „Nie bądź już sam” i obrazem płaczącej w samotności dziewczyny⁵⁴. Utożsamienie dajmonów z osobami lub ich charakterami pojawia się natomiast w filmach bardzo rzadko.

⁴⁹ *Welcome to The Daemon Page!*, <http://daemonpage.com> [dostęp: 30.03.2013].

⁵⁰ Np. *Polskie Dajmoniczne Forum*, <http://www.youtube.com/watch?v=Zu7VXFFZwH4> [dostęp: 30.03.2013].

⁵¹ *Dajmony – nasi przyjaciele*, <http://www.youtube.com/watch?v=4vYHHkikPaE> [dostęp: 30.03.2013].

⁵² *Dajmony żyją w nas*, <http://www.youtube.com/watch?v=0vHIBpHCVdo> [dostęp: 30.03.2013].

⁵³ *Polskie Dajmoniczne Forum*, *op. cit.* [dostęp: 30.03.2013].

⁵⁴ *Dajmony wieczni przyjaciele...*, http://www.youtube.com/watch?v=4iG_jjNeQ6A&playnext=1&list=PL62468BB857D10604&feature=results_video [dostęp: 30.03.2013].

Warto zauważyć, że filmiki są niemal zawsze ilustrowane zdjęciami ludzi przytulających zwierzęta, rzadziej samych zwierząt. W jednym z filmów zdjęcia zwierząt przecinają zdanie: „One także czują, kochają, czasem płaczą”⁵⁵ tak, iż w pierwszej chwili można odnieść wrażenie, iż nie chodzi o dajmony, ale o zwierzęta w ogóle – następuje zatem swoiste utożsamienie dajmonów z realnie żyjącymi zwierzętami. We wspomnianym filmie autorki stwierdzają również, iż wierzą, że ich dajmony „kiedyś staną się materialne”⁵⁶. Przestaje zatem dziwić, dlaczego zwierzęta nadal są najbardziej popularnymi formami dajmonów. W dajmonach nastolatki szukają przede wszystkim niezachwianej przyjaźni, kojarzonej najczęściej właśnie ze zwierzęciem (przeważająca większość form to zwierzęta futerkowe, miłe w dotyku!). Dajmon nie jest jednak utożsamiany ze zwierzęciem domowym: zdarzają się internauci, którzy w dajmonizmie szukają pocieszenia po stracie swojego pupila, częściej jednak podkreślają, iż z własnym zwierzęciem nie dogadują się tak dobrze, jak z dajmonem⁵⁷.

Warto przytoczyć jeszcze jedną definicję dajmona, zaczerpniętą ze strony Odkryj swojego dajmona i powieloną w filmie: „Twój dajmon to ty, a dokładniej twój głos rozsądku. Uosabia część twojego umysłu, wolne od skrępowania myśli. Zawsze będzie to to, czego najbardziej ci brakuje”⁵⁸. W definicji tej dajmon jest zatem utożsamiany z człowiekiem, będąc jednocześnie jego doradcą (por. koncepcja Sokratesa, a także Pullmana), konstruktem psychologicznym (Jung), a wreszcie obiektem marzeń i pragnień jako „to, czego najbardziej ci brakuje”. Filmy pokazują zatem, że wizja dajmona jest wśród przeciętnych internautów bardzo niespójna.

⁵⁵ PDF Polish Demon Forum, http://www.youtube.com/watch?v=rKl1A_E9uzk [dostęp: 30.03.2013].

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=95.15> [dostęp: 30.03.2013].

⁵⁸ *O co w tym wszystkim chodzi*, <http://www.dajmony.info/strona/?paged=2>; *Polskie Dajmoniczne Forum: Forumowa Wizytówka*, <http://www.youtube.com/watch?v=ovEWxmZ7NR4> [dostęp: 30.03.2013].

PODSUMOWANIE

Po dokładnym przeanalizowaniu zjawiska dajmonizmu można dostrzec, iż w Internecie nastąpiło wyraźne oddalenie się od wizji książkowej ku koncepcjom bliższym psychologii Junga. Warto przy tym dodać, iż pierwsi użytkownicy strony oraz forum wyraźnie odwoływali się do wzorca z trylogii Pullmana, ale w późniejszych latach wielu prawdopodobnie nie znało już treści książki ani nawet filmu. Rozpowszechnił się wyraz „dajmonizm”, który – jako nieobecny w książce – zaczął być uważany jako osobne względem niej zjawisko. Powstało także specyficzne słownictwo związane wyłącznie z forum (np. „daemian”, „daemling”). Trylogia (podobnie jak np. *δαίμόνιον* Sokratesa) zaczęła być traktowana przede wszystkim jako dowód na obecność dajmonizmu jeszcze przed jego zaistnieniem w Internecie, nie zaś jako jego bezpośrednie źródło.

„Psychologiczna” interpretacja dajmonizmu nie jest jednak rozumiana i powielana przez wszystkich internautów. Przeciętni użytkownicy forum wolą opowiadać o dajmonach, nie dajmonizmie – pisać o swoich przyjaciółach, a nie zagłębiać się w skomplikowane definicje i teorie. Książkowa wizja dajmonów jest dla nich atrakcyjniejsza, bliższa i bardziej zrozumiała, nawet jeśli nie znają samej trylogii, z dajmonizmu – chociażby nieświadomie – wybierają właśnie te elementy, które mają swój pierwowzór w powieści Pullmana. Dlatego też dajmony przybierają z reguły formę zwierząt, ich płęć jest zazwyczaj przeciwna do płci właściciela, a wielu internautów przejawia skłonność do wizualizowania i materializowania swoich dajmonów, zgodnie z duchem książki. Dla większości dajmony są przede wszystkim najwierniejszymi przyjaciółmi, tak przydatnymi w trudnych chwilach dojrzwania.

Źródłem popularności dajmonizmu należy zatem szukać w atrakcyjności koncepcji książkowej (i filmowej), którą łatwo przenieść do Internetu, i która wpasowała się w gust oraz potrzeby dojrzwających nastolatków. Internet umożliwił gromadzenie się osób, które wierzą, że posiadają swojego dajmona, funkcjonowaniu dajmonizmu sprzyja również dostępność materiałów w sieci – przede wszystkim opracowań koncepcji Junga, jak również informacji dotyczących wszelkich gatunków zwierząt. Na zadane

na forum pytanie „Co Wam dał dajmonizm” większość osób opowiadała o lepszym poznaniu samych siebie, zdobyciu najwierniejszego przyjaciela i poczuciu braku samotności. Pojawiały się również wątki związane ze zwierzętami: zarówno pomoc psychiczna po utracie pupila, jak i wiedza dotycząca różnych gatunków. Większość osób podkreślała także rolę nowych przyjaciół, jakie zdobyły na forum⁵⁹.

Trudno ocenić, w jakim kierunku rozwinie się dajmonizm w kolejnych latach. Wydawać by się mogło, że w miarę oddalania się czasowego od premiery *Złotego kompasu* (2007) zainteresowanie dajmonizmem będzie słabnąć. Każdego miesiąca na forum rejestrują się jednak nowi użytkownicy, chociaż niewielu z nich jest później aktywnych. Forum stopniowo opuszczają starsi użytkownicy – założyciel (obecnie w wieku 22 lat) loguje się na forum rzadko, jeszcze rzadziej się na nim udziela: trudno jednak orzec, czy wynika to ze spadku zainteresowania samym dajmonizmem, czy może niechęcią do przekształceń dajmonizmu w zjawisko psychologiczne. Nie jest to jednak regułą – zdarzają się użytkownicy bardzo aktywni od 2008 roku po dzień dzisiejszy. Wątpliwe jest, by osoby dzisiaj w wieku nastoletnim kontynuowały aktywność na forum za lat dziesięć, nie należy jednak wykluczyć pojedynczych takich przypadków – dajmonizm jest bowiem nie tylko zainteresowaniem, które może się za kilka lat znudzić, ale także sposobem na zdobywanie nowych przyjaciół w sieci, zazwyczaj wśród osób o podobnych problemach i marzeniach.

Zapewne samo zjawisko nigdy już nie będzie się cieszyć tak wielkim zainteresowaniem, jak miało to miejsce tuż po premierze filmu, wątpliwe jest jednak, by zniknęło całkowicie w przeciągu następnych kilku lat. Wśród osób niezwiązanych z forum dajmonizm staje się coraz popularniejszy jako zjawisko nowe, dla niektórych tajemnicze (w portalu Zapytaj.Onet.pl widnieje w kategorii „zjawiska paranormalne”), dla innych prestiżowe („filozofia” dajmonizmu, dajmonizm a psychologia Junga). Dajmonizm łączy w sobie różne elementy i zaspokaja wielorakie potrzeby: przede wszystkim przynależności, ale może także uczyć, jak radzić sobie ze zmia-

⁵⁹ Co Wam dał dajmonizm?, <http://dajmony.info/forum/index.php?topic=593.0> [dostęp: 30.03.2013].

nami w swojej psychice i cielesności w okresie dojrzewania. Dla internautów dajmonizm może uchodzić za ciekawe zainteresowanie z pogranicza kultury (trylogia, film) i nauki (konceptje psychologiczne oraz zoologia). Dajmonizm może nawet wzbudzić zainteresowanie koncepcjami Junga, chociaż zdarzają się osoby, które właśnie po lekturze dzieł szwajcarskiego psychologa zrezygnowały z aktywności na forum. Biorąc pod uwagę sposoby ukazywania zwierząt w dajmonizmie i mistyczną więź między człowiekiem i zwierzęciem, nie należy także wykluczyć, iż za kilka lat dajmonizm może przybrać formę ruchu prozwierzęcego, ekologicznego lub zbliżonego do nurtów New Age.

Bibliografia

- Apulejusz z Madaury, *O bogu Sokratesa*, przeł. K. Pawłowski, Warszawa 2002.
- Butler R., *The Art of Darkness. An Interview with Philip Pullman*, <http://www.moreintelligentlife.com/node/697> [dostęp: 29.03.2013].
- Homer, *Iliada*, przeł. K. Jeżewska, Wrocław 1986.
- Homer, *Odyseja*, przeł. L. Siemieński, Wrocław 2004.
- Kleczkowska K., *Wewnętrzny głos czy zewnętrzna dusza? Antyczna koncepcja daimones a dajmony z Mrocznych materii Philipa Pullmana*, „Nowy Filomata” 2012, rok XVI, nr 2.
- Kozinets R.V., *Netnografia. Badania etnograficzne online*, przeł. M. Brzozowska-Brywczyńska, Warszawa 2012.
- Ksenofont, *Obrona Sokratesa; Wspomnienia o Sokratesie; Uczta*, przeł. L. Joachimowicz, [b.m.] 1967.
- Platon, *Obrona Sokratesa*, przeł. W. Witwicki, Kęty 2002.
- Pullman P., *Bursztynowa luneta*, przeł. D. Górską, Warszawa 2004.
- Pullman P., *Zaczarowany nóż*, przeł. E. Wojtczak, Warszawa 1998.
- Pullman P., *Zorza północna*, przeł. E. Wojtczak, Warszawa 1998.

Netografia

- Dæmon Forum, The*, <http://daemonpage.com/forum> [dostęp: 29.03.2013].
- Dæmon Page, The*, <http://daemonpage.com/> [dostęp: 29.03.2013].
- Liddell H.G., Scott R., *A Greek-English Lexicon*, Oxford 1940, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0057%3Aentry%3Ddai%2Fmwn> [dostęp: 29.03.2013].
- Odkryj swojego dajmona*, www.dajmony.info [dostęp: 29.03.2013].
- Polskie Dajmoniczne Forum*, www.dajmony.info/forum [dostęp: 29.03.2013].

Filmy

- Dajmony – nasi przyjaciele*, <http://www.youtube.com/watch?v=4vYHHkikPaE> [dostęp: 30.03.2013].
- Dajmony wieczni przyjaciele...*, http://www.youtube.com/watch?v=4iG_jjNeQ6A&playnext=1&list=PL62468BB857D10604&feature=results_video [dostęp: 30.03.2013].
- Dajmony żyją w nas*, <http://www.youtube.com/watch?v=0vHIBpHCVdo> [dostęp: 30.03.2013].
- PDF Polish Demon Forum*, http://www.youtube.com/watch?v=rKl1A_E9uzk [dostęp: 30.03.2013].
- Polskie Dajmoniczne Forum*, <http://www.youtube.com/watch?v=Zu7VXFFZwH4> [dostęp: 30.03.2013].
- Polskie Dajmoniczne Forum: Forumowa Wizytówka*, <http://www.youtube.com/watch?v=ovEWxmZ7NR4> [dostęp: 30.03.2013].
- Złoty kompas (The Golden Compass)*, USA/Wielka Brytania 2007, reż. Chris Weitz.
- Dajmony – nasi przyjaciele*, <http://www.youtube.com/watch?v=4vYHHkikPaE> [dostęp: 30.03.2013].
- Dajmony żyją w nas*, <http://www.youtube.com/watch?v=0vHIBpHCVdo> [dostęp: 30.03.2013].

ABSTRACT

DAEMONISM: KNOW THYSELF. DAEMONISM ON THE POLISH INTERNET AND THE NOTION OF DAEMON IN PHILIP PULLMAN'S TRILOGY *HIS DARK MATERIALS*

The article presents and analyzes a new phenomenon on the Polish Internet: daemonism. Daemonism, which appeared in 2008, is related to the concept of daemons that were created in the trilogy *His Dark Materials* by Philip Pullman. In the trilogy a daemon is a part of a human soul in a form of an animal that coexists with a human being throughout their life, helping them, warning them and directing them on their path to perfection. The film adaptation of the novel (*The Golden Compass*, 2007) increased the popularity of Pullman's vision and encouraged fans to look for their own daemons with the use of the Internet. Gradually, the concept of daemons has metamorphosed into daemonism with some elements borrowed from the philosophy of Carl Jung. This new trend involves more than a thousand Internet users, mainly teenagers.

Keywords:

daemonism, daemonology, daemon, Philip Pullman, *His Dark Materials*, Golden Compass, animal, soul

Katarzyna Kleczkowska – doktorantka na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół antropologii, filologii klasycznej i religioznawstwa. Zajmuje się głównie wpływami Mezopotamii na kulturę starożytnej Grecji oraz symboliką zwierząt w ujęciu porównawczym. Publikowała w czasopismach „Ex Nihilo”, „Maska” oraz „Nowy Filomata”.